

EVARIST ARNÚS I BADALONA

El Museu dedica una exposició i un seguit d'activitats a Evarist Arnús i Ferrer (Barcelona 1820-1890) amb motiu del bicentenari del seu naixement. Es tracta d'una figura fonamental en la història del nostre país, i malgrat que té espais dedicats tant a Barcelona com a Badalona, el personatge ha quedat relativament oblidat.

Corredor reial de canvi, inversor i financer, i fundador de la banca que portava el seu cognom, va participar també en política, i va destacar per les seves iniciatives com a mecenes en el camp de la cultura, sobretot de la música, i per les seves obres filantròpiques.

La relació d'Evarist Arnús amb Badalona es va iniciar de forma ben prosaica: hi va comprar una gran finca –l'actual Parc de Ca l'Arnús- com a forma d'inversió i, alhora, per donar la imatge de solvència que requeria la seva dedicació a la borsa i el seu paper d'inversor. Va utilitzar la propietat per passar-hi temps d'oci, i ben aviat es va implicar en alguns afers ciutadans. Tant va ser així que es va convertir en un personatge imprescindible en tots els esdeveniments importants i en un autèntic benefactor de la vila.

L'exposició ens aproxima a la seva biografia, repassa la història de la seva finca badalonina -on va rebre nombrosos personatges importants-, explica la seva labor filantròpica a la nostra ciutat, i recorda l'agraïment que aquesta li va mostrar com a reconeixement a la seva generositat.

ASPECTES BIOGRÀFICS

Evarist Arnús i Ferrer (Barcelona 1820-1890) era fill d'un comerciant que provenia d'una família d'origen francès. Es va dedicar al món de les finances, les inversions i la borsa a partir del 1843, després de ser durant un temps arxiver, primer, i funcionari d'Hisenda, després, a l'Ajuntament de Barcelona. El 1846 es va establir pel seu compte com a corredor reial de canvi i el 1852 va obrir una casa de banca que seria una de les més importants de Catalunya durant la dècada del 1860. Va ser igualment promotor del Casino Mercantil de Barcelona, també conegut com *el Borsí* (1860).

Va ser una figura crucial en el desenvolupament de l'eixample de Barcelona, on va adquirir terrenys que després va vendre amb enormes beneficis. Ell mateix es va instal·lar a viure en aquesta zona, on també se situava el Teatre Líric, una sala de concerts de primera categoria costejada per ell, que constitueix l'obra de mecenatge més important de les que va portar a terme. Va invertir també en l'eixample de Madrid i va tenir una intensa relació de negocis amb Antonio López López i el seu fill Claudi López Bru, primer i segon marquès de Comillas respectivament. Va estar també molt implicat en la celebració de l'Exposició Universal de Barcelona del 1888.

Cal destacar el seu paper en política, sobretot a partir de la Restauració (1875), inicialment a les files del Partit Conservador i, més endavant, amb el Partit Liberal, al costat de Práxedes Mateo Sagasta, amb qui va tenir amistat. Va ser escollit diputat provincial el 1874, el 1877 i el 1880. Aquest darrer any també va ser elegit senador, càrrec que va tenir de forma vitalícia des del 1887. Tot i que la seva intervenció en política va ser més aviat discreta, va tenir una notable influència. Va ser també amic de Víctor Balaguer, enquadrat, com ell, a les files del partit de Sagasta.

Encara que el centre de les seves operacions va ser sempre Barcelona, va tenir propietats a molts altres llocs (fins i tot a París). Destaca sobretot Badalona, on el 1858 va adquirir la finca que encara avui es coneix amb el seu nom. Tant a la capital catalana com, en menys mesura, a la nostra ciutat, a banda d'exercir de mecenes, va fer nombroses obres benèfiques.

El seu èxit en els negocis i la política, la seva filantropia i la seva labor de mecenatge el van fer mereixedor de nombrosos reconeixements i distincions.

En l'àmbit personal, cal dir que el 1846 es va casar amb una rica hereva, Rita Comas, de qui enviudà ben aviat, i més endavant ho féu amb Balbina Oliveras, amb qui va tenir dos fills: Andreu, que va morir als 9 anys, i Emili, que va heretar la seva fortuna per bé que no es va dedicar mai als negocis.

CA L'ARNÚS

El desembre de 1858 Evarist Arnús va comprar una finca a Badalona mitjançant subhasta pública. Es tractava d'una part del mas Solei, que feia unes 15 mujades (més de 7 ha) i que tenia una mina d'aigua. Poc després va ampliar la propietat amb altres adquisicions de terres.

Més enllà de ser una inversió que podia servir com a garantia de cara als clients que li confiaven els seus diners, fou un lloc d'esbarjo que ell va transformar en un petit paradís, amb una torre senyorial neoclàssica –l'antiga casa pairal reformada- envoltada d'un exuberant jardí romàntic amb diversos camins. Més endavant, Emili, el fill del financer, va reformar la casa i, a més, va fer edificar un castellet neogòtic al costat d'un llac artificial, amb un embarcador i un pont llevadís.

També més endavant, ja mort Evarist Arnús, la propietat badalonina es va enriquir amb la torre del rellotge, de fet una estació meteorològica, que hi va ser traslladada des de Barcelona, on el financer l'havia fet edificar el 1883, just al costat del Teatre Líric, una sala de primer nivell dedicada al teatre, la música i sobretot a l'òpera. Així mateix es van portar als jardins de Ca l'Arnús dues escultures que s'havien fet per al Teatre Líric: la de Mozart i la de Beethoven, que la família va retirar posteriorment. I, per acabar, cal citar tres escultures més que encara s'hi mantenen: una figura d'Hèrcules i una de Venus, ambdues de mida natural, i un bust d'Evarist Arnús, de gran format.

La finca de Badalona es va convertir en un important centre de vida social, on Evarist Arnús -i després els seus descendents-, organitzava vetllades i rebia personatges importants. Destaca sobretot l'estada que hi va fer, el 2 de juny de 1888, la reina regent, Maria Cristina d'Habsburg, amb el seu fill, el futur Alfons XIII, i el president del Consell de Ministres, P. Mateo Sagasta quan va venir amb motiu de l'Exposició Universal de Barcelona. Van arribar per mar i van desembarcar en un moll improvisat. Uns mesos més tard, i gràcies a aquesta visita i a la influència d'Arnús, la reina va concedir a l'aleshores vila de Badalona el tractament d'Excel·lència. Altres visitants il·lustres van ser el tenor Julián Gayarre (1881) o la infanta Eulàlia (1889).

ARNÚS, BENEFACTOR DE LA VILA

Des que va començar a venir a la seva finca de Badalona, Evarist Arnús es va mostrar sempre ben disposat per implicar-se en afers ciutadans i ajudar en tot allò que fos possible. Hem de pensar que era una persona de gran fortuna, molt influent en el món dels negocis i de la política, mentre que Badalona no deixava de ser una petita vila, amb mitjans molt limitats i que amb prou feines arribava als 16.000 habitants el 1890, moment de la mort del benefactor.

L'obra filantròpica més destacada d'Arnús a Badalona va ser l'Asil de Sant Andreu. El 1885 el financer va comprar cinc cases al carrer del Pilar (ara carrer d'Arnús) perquè en el seu lloc, s'hi construís un asil-escola per a nens i nenes de 3 a 7 anys, els pares dels quals estiguessin treballant. La nova institució –la propietat de la qual ell va cedir a l'Ajuntament– es va dedicar a Sant Andreu en record d'un seu fill, mort quan només tenia 9 anys. L'edifici es va inaugurar el 31 de març de 1886 amb una festa que va durar tot el dia i que va comptar amb la presència d'Evarist Arnús i la seva família, i de les autoritats locals. El 1890, poc abans de morir, Arnús va comprar vuit cases més al costat de l'asil per tal d'ampliar-lo. Ell ja no viuria per poder fer l'obra, que es portaria a terme amb el patrocini del seu fill Emili i que es va acabar el 1894, amb la inauguració d'un edifici més gran que es destinaria a escola femenina.

La figura d'Arnús va jugar un paper important en l'afer del llegat Roca i Pi. El ric comerciant establert a Badalona, Vicenç de Roca i Pi, quan va morir el 1852 va deixar la seva fortuna als seus germans de manera que, si no tenien descendència, havia de passar després als malalts i pobres de Badalona. Els germans van morir sense hereus, però alguns familiars van interposar un recurs. El litigi es va allargar durant anys i va arribar al Tribunal Suprem. Des de Badalona es van moure totes les influències possibles per fer campanya a favor dels pobres de la vila. Així, van intervenir en l'afer personatges tan notables com el marquès de Mont-roig, aleshores diputat; Vicenç Bosch, empresari fabricant de l'Anís del Mono i, naturalment, Evarist Arnús. El 30 de desembre de 1886, finalment, el Tribunal Suprem va fallar a favor de Badalona i el gener es va fer una gran celebració.

Arnús també va col·laborar amb l'Ajuntament en altres aspectes, com la cessió d'aigua per regar el cementiri (1878) i d'un terreny per ampliar-lo (1883), a més de concedir-li alguns préstecs. A més, el 1885 va encapçalat una subscripció ciutadana amb motiu de l'epidèmia de còlera que patia la ciutat. D'altra banda, va ser protector de l'Ateneu Obrer de la ciutat, que el va nomenar president honorari (1889), i va contribuir amb l'aportació d'alguns premis als Jocs Florals organitzats per *El Eco de Badalona*.

Cal citar també, com no podia ser d'altra manera, una aportació musical: la creació de la banda Arnús que es va estrenar el 31 d'octubre de 1890, dia de Sant Evarist i que va funcionar almenys fins al 1900, i la fundació d'una acadèmia de música, situada a la carretera Reial, que va obrir el 1890, el mateix any de la mort d'Arnús.

Ja per acabar, en el seu testament, el benefactor va donar un lloc preeminent a Badalona amb una deïxa de 200.000 pessetes a l'Asil de Sant Andreu i 20.000 a la Junta de Beneficència local, enfront de les 75.000 pessetes en total destinades a diverses institucions de Barcelona.

BADALONA A EVARIST ARNÚS

Gràcies a les seves obres filantròpiques portades a terme a Badalona i a la seva habitual disposició a contribuir a tota mena de bones causes, Arnús es va convertir en una persona imprescindible en tots els actes importants de la ciutat i va ser sempre molt lloat per la premsa local.

La mateixa vila de Badalona li va voler reconèixer repetidament el seu paper de benefactor, i ho va fer, de vegades, de forma molt senzilla i discreta i d'altres de manera molt notòria, sovint fent un autèntic esforç.

Entre les distincions més notables de què Arnús va ser objecte en vida a Badalona, cal destacar el nomenament de fill adoptiu el 23 de gener de 1884 en agraïment per diverses obres de filantropia. Per deixar-ne constància, l'Ajuntament li va lliurar una planxa al·legòrica feta als tallers de Joieria Viuda i fills de Masriera, de Barcelona. El benefactor va correspondre el consistori oferint un sopar a la seva torre badalonina. A més, l'any següent, al Saló de Plens, es va penjar un retrat seu encarregat per l'Ajuntament.

El 26 d'octubre de 1887, en agraïment per la fundació de l'Asil de Sant Andreu, el consistori va acordar canviar el nom del carrer del Pilar, on estava situat, pel d'Evarist Arnús. Aquesta distinció, en un principi, no va ser acceptada per Arnús. L'Ajuntament, al final, el va convèncer fent-li saber que el nom del carrer al·ludia a un simple pilar, no pas a la Mare de Déu, i assegurant-li que donaria el nom de Roca i Pi, que Arnús reivindicava com a més important que ell, a l'hospital que s'havia de construir amb el seu llegat i al carrer que hi conduiria.

Quan Evarist Arnús va morir el 2 de desembre de 1890 la població es va commocionar. Les banderes de la Casa de la Vila onejaren a mig pal i es veien draps negres penjats als balcons de molts edificis. L'Ajuntament va celebrar un ple extraordinari, i es va acordar que l'alcalde es posaria en contacte amb les fàbriques més importants perquè permetessin que els obrers sortissin per anar a l'enterrament, que va tenir lloc l'endemà al Cementiri del Poblenou. Al final es va formar tota una comitiva badalonina, acompanyada d'una carrossa amb totes les corones ofertes per les entitats i agrupacions de la vila com a senyal de dol i d'agraïment.

De manera pòstuma, i després de la generositat mostrada per Arnús envers Badalona al seu testament, la població li va aixecar un monument, que es va inaugurar el 1895 amb gran pompa i amb la presència de diverses autoritats i de la família. Realitzada en pedra per Torcuat Tasso i Josep Tarrach, es va situar a la plaça de la Vila, al costat de l'edifici consistorial. S'hi podia veure la imatge del benefactor de cos sencer, col·locada dalt d'una gran peanya. Va ser desmuntada durant la Guerra Civil, i substituïda per una altra, en aquest cas de foneria, que va donar la família, i que es va inaugurar el 1943. Amb el pas dels temps, aquesta nova escultura es traslladaria al carrer de Santa Madrona i, després, a la plaça del Dr. Niubó.

Canó

1886

Ferro fos, bronze, fusta

82 x 109 x 184 cm

MB 15186

Canó

1886

Ferro fos, bronze, fusta

82 x 109 x 184 cm

MB 15187

Aquests canons procedeixen de Ca l'Arnús i es disparaven en ocasions especials en senyal de festa o de salutació. Adquirits a final de l'any 1886, es van utilitzar el gener de 1887 per celebrar el veredict del Tribunal Suprem, favorable als pobres de Badalona, en relació al testament de Roca i Pi. També es van disparar, per exemple, el mes de juny de 1888, quan la reina Maria Cristina va visitar la finca d'Arnús a la vila.

Ambdós canons tenen gravats. El més gran porta el nom i l'escut de Badalona vigent en aquell moment, una mica diferent de l'actual, que és de l'any 1914.

El més petit també té dos gravats al cos del canó. D'una banda, hi apareix el nom del fabricant d'armes, L. Chobert, de París i, de l'altra la llegenda *María Cristina, 2 Junio 1888*, data de la visita de la reina a la finca.